

ΕΘΝΙΚΗ
ΣΧΟΛΗ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ
ΥΓΕΙΑΣ
ΥΓΕΙΟΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΑΘΗΝΩΝ 1929 - 1994

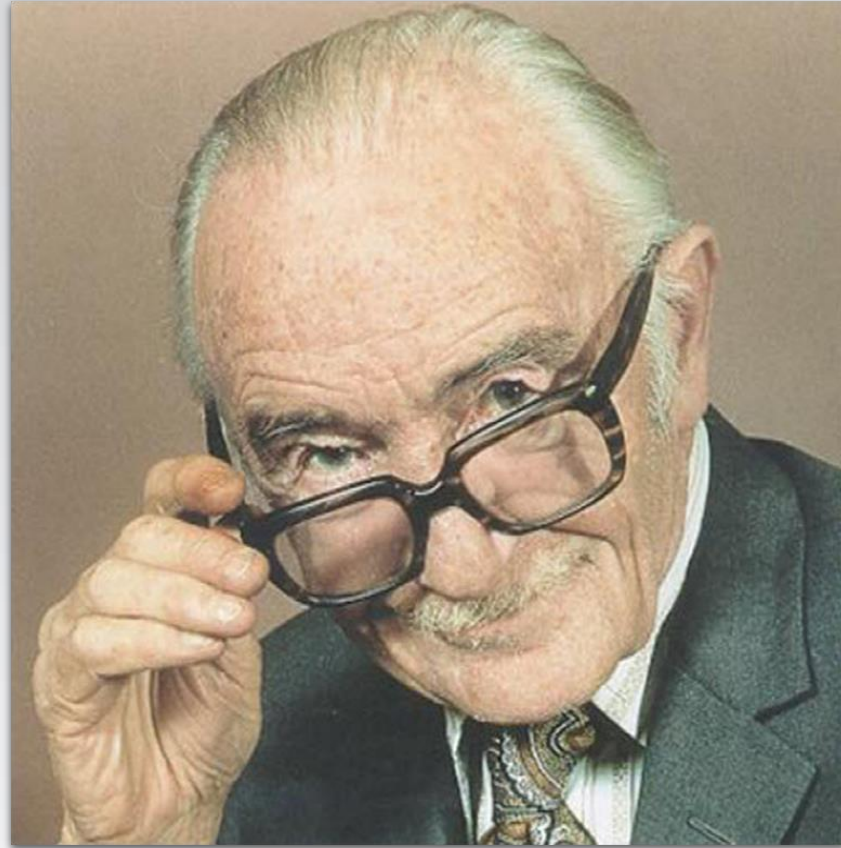

Τα όρια της τεκμηριωμένης ιατρικής Φροντίδα υγείας versus θεραπευτικής ιατρικής (care vs cure)

Γιάννης Κυριόπουλος MD, PhD
Τομέας Οικονομικών της Υγείας
Εθνική Σχολή Δημόσιας Υγείας
Λευκάδα, Απρίλιος 2018

Περίγραμμα παρουσίασης

- **Εισαγωγή**
- Εννοιολογικές διευκρινίσεις
- Η “επανανάγνωση” του Archibald Cochrane
- Υπερβάσεις και οι παραβάσεις της τεκμηριωμένης ιατρικής
- Επίμετρο

*Φόρος τιμής στον Archibald Cochrane (1909-1988)
30 χρόνια από το θάνατό του*

Εισαγωγή

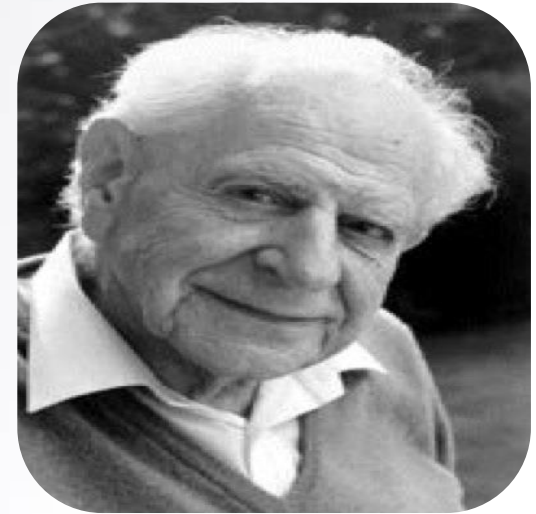
Η **διχοτόμηση της φροντίδας και της θεραπείας** ιστορικά συνδέεται με τη νοσηλευτική και την ιατρική αντιστοίχως για ιστορικούς λόγους. Παρά το γεγονός ότι η διχοτόμηση αυτή εμφανίζεται κυρίως λόγω της **επικράτησης των χρόνιων και εκφυλιστικών νοσημάτων** έχει εν τούτοις διαφορετικές βάσεις σε όρους κοινωνικών αναγκών και επιστημονικών ευρημάτων

Εισαγωγή

- Ο Archibald Cochrane εισήγαγε τρεις βασικές έννοιες στη πολιτική οικονομία της υγείας. Η **αποτελεσματικότητα** αναφέρεται στην επίδραση της ιατρικής πρακτικής για τη βελτίωση της φυσικής ιστορίας μιας νόσου, η **αποδοτικότητα** σχετίζεται με το κόστος και την αποτελεσματικότητα για περισσότερη και καλύτερη υγεία ανά χρηματική μονάδα και η **ισότητα** που είναι η προσφορά της ίδιας υπηρεσίας για ίδιες ανάγκες, νοούμενη όμως στην ευρύτερη έννοιά της.
- Το εγχείρημα αυτό επιχείρησε τη **σύζευξη των κριτηρίων αυτών** της αποτελεσματικότητας και της αποδοτικότητας και δι' αυτής στη δίκαιη κατανομή των πόρων και την επίτευξη της ισότητας.

Εισαγωγή

- Η συμβολή του Cochrane έγκειται στην **προσπάθεια “επιστημονικοποίησης” της κλινικής ιατρικής** με την εισαγωγή των **τυχαιοποιημένων ελεγχόμενων δοκιμασιών** (ΤΕΔ) και την μεταφορά του κριτηρίου της διαψευσιμότητας του **Karl Popper** στην αξιολόγηση της εγκυρότητας των σχετικών προτάσεων.
- Το εγχείρημα αυτό συνδέεται με τη μετάβαση της κλινικής ιατρικής από το **κλασικό βιοϊατρικό υπόδειγμα** που χαρακτηρίζεται από μια μηχανιστική αιτιοκρατική προσέγγιση προς ένα **πιθανολογικό και στοχαστικό πρότυπο**.

Karl Popper (1902-1997)

Εισαγωγή

- Η απόπειρα “επιστημονικοποίησης”, της κλινικής ιατρικής για τη μετατροπή της από ένα **βιοψυχοκοινωνικό εγχείρημα** συντήρησης και βελτίωσης της υγείας σε μια **επιστημολογική προσέγγιση της αλήθειας** έχει σημαντικές παρενέργειες μεταξύ των οποίων η υπερίσχυση της θεραπευτικής ιατρικής έναντι της φροντίδας υγείας.
- Επί της ουσίας πρόκειται για μια **οχύρωση στην αποτελεσματικότητα των θεραπευτικών μέσων** και τη μετατροπή τους ως “**εργαλείων αλήθειας**” και κατά συνέπεια εξουσίας.

Περίγραμμα παρουσίασης

- Εισαγωγή
- **Εννοιολογικές διευκρινίσεις**
- Η “επανανάγνωση” του Archibald Cochrane
- Υπερβάσεις και οι παραβάσεις της τεκμηριωμένης ιατρικής
- Επίμετρο

Εννοιολογικές διευκρινίσεις

- Η **θεραπεία** (cure) συνιστά το **σύνολο των ενεργειών για την αντιμετώπιση μιας νόσου** ή άλλης επιθυμητής παρέμβασης ώστε να αποκτήσει ο οργανισμός καλή υγεία.
- Η **φροντίδα** (care) αποτελεί το **εύρος των αγαθών και υπηρεσιών που παρέχονται** σε άτομα ή κοινωνικές ομάδες για την παρακολούθηση, προαγωγή, διατήρηση και αποκατάσταση της υγείας.
- Σύμφωνα με την οπτική του Latour ως θεραπεία τείνει να αναγνωρισθεί ό,τι αποτελεί μια **“καθαρή” λογική** στο αποδεικτικό πλαίσιο αναπαράστασης, ενώ η φροντίδα υγείας ανήκει σε έναν **“υβριδικό” χώρο**.

Εννοιολογικές διευκρινίσεις

- Η **βασισμένη στην τεκμηρίωση ιατρική (ΤΙ)** ορίζεται ως η εμπειριστατωμένη, σαφής και συνετή χρήση των τρεχουσών άριστων ενδείξεων για τη λήψη αποφάσεων σχετικών με τη φροντίδα συγκεκριμένων ασθενών, δηλαδή η **ενσωμάτωση της ατομικής κλινικής πείρας στην άριστη διαθέσιμη εξωτερική ένδειξη** από τη συστηματική έρευνα.
- Η **βασισμένη στην τεκμηρίωση πολιτική υγείας** σημαίνει ότι υπάρχει μια συνειδητή **σύνδεση της πολιτικής** όχι μόνο με τις τρέχουσες πρακτικές ή τις πεποιθήσεις των εμπειρογνομόνων αλλά με **τεκμηριωμένα στοιχεία** ώστε να είναι εφικτή η αναγνώριση, η περιγραφή και η ανάλυση των σχετικών ενδείξεων.

Περίγραμμα παρουσίασης

- Εισαγωγή
- Εννοιολογικές διευκρινίσεις
- **Η “επανανάγνωση” του Archibald Cochrane**
- Υπερβάσεις και οι παραβάσεις της τεκμηριωμένης ιατρικής
- Επίμετρο

Η “επανανάγνωση” του Archibald Cochrane

- Η αφετηρία για την επιστημονική συζήτηση και θεμελίωση της ΤΙ είναι το βιβλίο **“Αποτελεσματικότητα και Αποδοτικότητα” (ΑΑ) του Cochrane**, το οποίο εκδόθηκε το 1972.
- Όμως η ανάγνωση και η ερμηνεία του βιβλίου αυτού είναι επιλεκτική και επιχειρεί την **υποστήριξη της “επιστημονικής” καθαρότητας** της ιατρικής ως επιστήμης, με **αποκλεισμό της σημασίας της φροντίδας**.
- Ως εκ τούτου χρειάζεται μια **άλλη, εναλλακτική ανάγνωση** με αναθεώρηση της υφιστάμενης (μονομερούς) κατανόησης της ΤΙ.

Η “επανανάγνωση” του Archibald Cochrane

- Ο Cochrane πρακτικά υποστηρίζει τη σημασία και την **προτεραιότητα της φροντίδας υγείας** αλλά αυτό που κυριαρχεί είναι η **θεραπευτική παρέμβαση που κατέχει ηγεμονική θέση**.
- Ο κύριος στόχος της ΑΑ είναι η **μείωση των μεγάλων ανισοτήτων** μεταξύ φροντίδας υγείας και θεραπευτικής ιατρικής, δεδομένου ότι υπάρχει ισχυρή σύνδεση μεταξύ της αποτελεσματικότητας και της φροντίδας υγείας.
- Τα αποτελέσματα και οι εκβάσεις υγείας σχετίζονται με την **ισορροπία ανάμεσα στη θεραπεία και τη φροντίδα** και η διαπίστωση αυτή καθιστά αναγκαία την αποκατάσταση του μέτρου ανάμεσά τους.

Η “επανανάγνωση” του Archibald Cochrane

- Η ΤΙ πρέπει να κατανοηθεί σε βάθος και η ανισορροπία με την **υπερεκτίμηση των ΤΕΔ** σε σχέση με την **υποτίμηση της φροντίδας υγείας** οφείλει να αποκατασταθεί, ώστε να γίνουν αντιληπτά τα όρια των ΤΕΔ και με τον τρόπο αυτό να διευκολυνθεί η δημιουργική ενσωμάτωσή τους στην κλινική πρακτική.
- Ο Cochrane επιζητά τη βελτίωση της ποιότητας της φροντίδας υγείας και πιστεύει ότι μπορεί να υπάρξει βαθμιαία **“επιστημονικοποίηση” της διάστασης της φροντίδας** στην κλινική ιατρική και ως εκ τούτου η σμίκρυνση της απόστασης από τη θεραπευτική ιατρική.

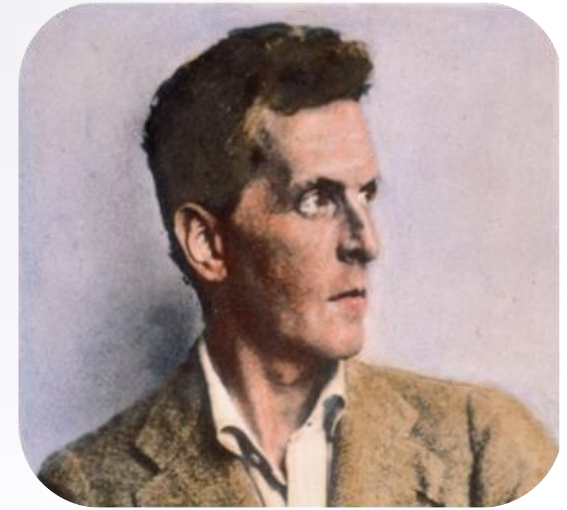
Η “επανανάγνωση” του Archibald Cochrane

- Ο Cochrane έχει επίσης μια κριτική προσέγγιση και θεώρηση για περισσότερη φροντίδα υγείας και θέλει η **επιστήμη να προωθεί δημοκρατικούς σκοπούς** στην ιατρική.
- Η προσέγγιση αυτή αντιμετωπίζεται με μια **πρόσκαιρη σιωπή** και η αναζήτηση τεκμηρίων στην κλινική ιατρική οδηγεί σε **μόνιμη σιωπή** αυτής της προσέγγισης.
- Η σύγχρονη ΤΙ φαίνεται ότι ταυτίζεται με την **ιατρική ως επιστημονική οντότητα και την ιατρική ως θεραπεία**.

Η “επανανάγνωση” του Archibald Cochrane

- Η αναζήτηση περισσότερης ΤΙ με βάση τις ΤΕΔ **περιθωριποιεί την έννοια και την πρακτική της φροντίδας** και σύμφωνα με την αναφορά του Wittgenstein “ό,τι δεν μπορεί να ειπωθεί, καλύτερα είναι να αφήνεται στη σιωπή”
- Έτσι **“ό,τι δεν μπορεί να ειπωθεί/μετρηθεί ως φροντίδα, πρέπει να αφήνεται στη σιωπή”**. Η σιωπή αυτή υπάρχει στο πλαίσιο της ΤΙ.

Ludwig Wittgenstein (1889-1951)

Η “επανανάγνωση” του Archibald Cochrane

- Ο κύριος στόχος των μετρήσεων αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας είναι να μειώσει τις **οικονομικές ανισότητες ανάμεσα στους τομείς της φροντίδας και της θεραπείας.**
- Ως εκ τούτου, η διάσωση πόρων με τον αποκλεισμό **κάθε αναποτελεσματικής θεραπείας** με περισσότερα χρήματα στη φροντίδα υγείας **οδηγεί στην αύξηση της ισότητας** μεταξύ κοινωνικών τάξεων, γεωγραφικών περιοχών αλλά και νοσημάτων.

Η “επανανάγνωση” του Archibald Cochrane

- Υπάρχει –επίσης– μια **επιδημιολογική και σοσιαλδημοκρατική πλευρά** πολιτικής κοινωνικής πρόνοιας που είναι κρυφή στο ΑΑ και η κλινική πρακτική που κυριαρχείται από την ΤΙ που φαίνεται να είναι σε **ένα κόσμο απαλλαγμένο από αξίες**.
- Εν κατακλείδι, στην πραγματικότητα ο Cochrane υποστήριξε το **αδιάσπαστο του τρίπτυχου αποτελεσματικότητα - αποδοτικότητα - ισότητα** και ειδικότερα την συνέργεια του ενός από το άλλο και οι σοσιαλδημοκρατικές ιδέες του για την ισότητα είναι ο μόνος δρόμος της ΤΙ που μπορεί να απευθυνθεί στην ισότητα σε όρους αποτελεσματικότητας της περίθαλψης.

Περίγραμμα παρουσίασης

- Εισαγωγή
- Εννοιολογικές διευκρινίσεις
- Η “επανανάγνωση” του Archibald Cochrane
- **Υπερβάσεις και οι παραβάσεις της τεκμηριωμένης ιατρικής**
- Επίμετρο

Υπερβάσεις και παραβάσεις της τεκμηριωμένης ιατρικής

- Μια κριτική αποτίμηση της ΤΙ δείχνει ότι, ενώ άρχισε ως **αντιαυταρχική προσέγγιση, έγινε στην ουσία ένα νέο δόγμα αυταρχισμού.**
- Η ειδίκευση με την **αύξηση του καταμερισμού της γνώσης και της εργασίας** οδηγεί σε **ιεραρχίες εξουσίας** και κατ' ακολουθία στον αυταρχισμό που βασίζει την κυριαρχία του στην **αυταρχική προσέγγιση** των ΤΕΔ.
- Έτσι κάθε ειδικότητα προσπαθεί να αυξήσει τους “πελάτες” της, ενώ οι ειδικοί από **διαφορετικές ειδικότητες** θεραπεύουν την ίδια περίπτωση και σπανίως επικοινωνούν μεταξύ τους για μια **ολιστική και συνθετική προσέγγιση.**

Υπερβάσεις και παραβάσεις της τεκμηριωμένης ιατρικής

Η ΤΙ έχει **έλλειμμα**, ώστε να είναι σκέψη **διαφωτισμού** όπως περιγράφεται στον **Adorno** και **Horkheimer** και **καθιερώνει μια ιεραρχία τεκμηρίων**, συνήθως τεχνικού χαρακτήρα αλλά επίσης απειλεί την **αυτονομία των γιατρών**.

Max Horkheimer (1895-1973) (αριστερά) και Theodor W. Adorno, 1903-1969 (δεξιά)

Horkheimer M., Adorno T., *Dialectic of Enlightenment: Philosophical Fragments*, 2002, Stanford University Press

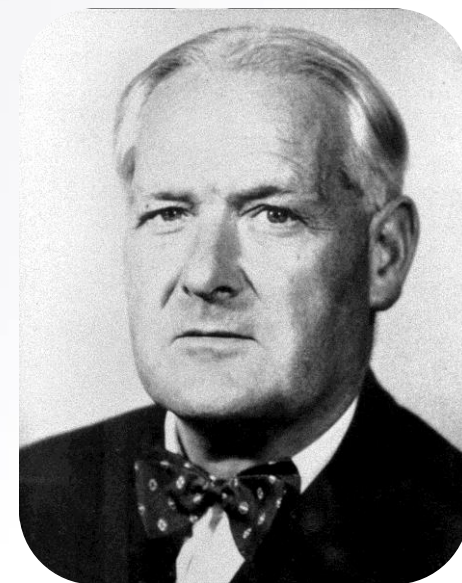
Hill GB. Archie Cochrane and his legacy. An internal challenge to physicians' autonomy? *J Clin Epidemiol* 2000 ;53:1189—92

Howick J., Glasziou P., Aronson JK. The evolution of evidence hierarchies: what can Bradford Hill's 'guidelines for causation' contribute? *J R Soc Med.* 2009 May 1;102(5):186-94.

Υπερβάσεις και παραβάσεις της τεκμηριωμένης ιατρικής

Εξάλλου η ΤΙ που βασίζεται στα κριτήρια του **Sir Austin Bradford Hill** προσδιορίζεται και από την κατηγοριοποίηση αυτών σε κατευθυντήριες γραμμές **άμεσης, μηχανιστικής και παράλληλης προσέγγισης.**

Austin Bradford Hill (1897-1991)

Horkheimer M., Adorno T., Dialectic of Enlightenment: Philosophical Fragments, 2002, Stanford University Press

Hill GB. Archie Cochrane and his legacy. An internal challenge to physicians' autonomy? J Clin Epidemiol 2000 ;53:1189—92

Howick J., Glasziou P., Aronson JK. The evolution of evidence hierarchies: what can Bradford Hill's 'guidelines for causation' contribute? J R Soc Med. 2009 May 1;102(5):186-94.

Υπερβάσεις και παραβάσεις της τεκμηριωμένης ιατρικής

- Παρά ταύτα η βασισμένη στην τεκμηρίωση ιατρική έχει αποκτήσει **τεράστια ισχύ**, αλλά οι περισσότερες ιατρικές ενδείξεις είναι είτε **προβληματικές και ψευδείς ή δεν είναι χρήσιμες** για την από κοινού λήψη ιατρικών αποφάσεων.
- Ωστόσο ο βασικός στόχος των συστηματικών ανασκοπήσεων και των μετα-αναλύσεων είναι η **αναγνώριση των προβλημάτων** των βιοϊατρικών ενδείξεων.

Υπερβάσεις και παραβάσεις της τεκμηριωμένης ιατρικής

- Όμως, ο αριθμός των γιατρών και κατ' επέκταση των επαγγελματιών υγείας που απασχολούνται στη θεραπεία των ασθενών είναι **συντριπτικά υπέρτερος** αυτών που εργάζονται στις υπηρεσίες φροντίδας για τους χρονίως πάσχοντες ασθενείς.
- Ανάλογη σχέση έχει διαπιστωθεί και στην **κατανομή των νοσοκομειακών κλινών**.
- Η προσπάθεια για την **ανάδειξη της φροντίδας στο επίπεδο της θεραπείας συνιστά προτεραιότητα** για τη πολιτική υγείας και περικλείει μεταβολές στην κατανομή των πόρων και στο σύστημα αξιών του υγειονομικού τομέα.

Υπερβάσεις και παραβάσεις της τεκμηριωμένης ιατρικής

- Η ΤΙ **αγνοεί τις αξίες και τους καθαρούς στόχους** που οφείλει να έχει η κλινική ιατρική και η φροντίδα υγείας.
- Η διέξοδος είναι η **απελευθέρωση από το άγχος για το κόστος Θεραπείας** και η έμφαση στη φροντίδα υγείας για την προαγωγή της ισότητας μεταξύ των κοινωνικών τάξεων και των γεωγραφικών περιοχών, δηλαδή η βελτίωση της φροντίδας.

Υπερβάσεις και παραβάσεις της τεκμηριωμένης ιατρικής

- Σημαντική επίδραση στο αντιστάθμισμα του **δίπολου φροντίδα versus θεραπεία** διαδραματίζει η **ιατρική εκπαίδευση** και η **συνεχιζόμενη εκπαίδευση** ώστε η “οργανική” διάσταση της θεραπείας και η “συναισθηματική” της φροντίδας να συνυπάρχουν σε ισορροπία.
- Η αγνόηση της ισότητας από την ΤΙ κάνει αυτή πάρεργο και η αναγκαιότητα για μια **πλουραλιστική, δημοκρατική και λιγότερο αυταρχική** ΤΙ είναι πλέον επιτακτική.
- Η ΤΙ εν τούτοις έχει **ενδυναμώσει την τρέχουσα ιατρική πρακτική** με την προσφορά τεκμηρίωσης στην υποκειμενική κλινική κρίση.

Περίγραμμα παρουσίασης

- Εισαγωγή
- Εννοιολογικές διευκρινίσεις
- Η επανανάγνωση του Archibald Cochrane
- Υπερβάσεις και οι παραβάσεις της τεκμηριωμένης ιατρικής
- **Επίμετρο**

Επίμετρο

- Η ύπαρξη περιορισμών της παραδοσιακής άσκησης κλινικής ιατρικής και ιδίως της κλινικής απόφασης αναδύει σε ένα **νέο επιστημονικό παράδειγμα** κατά **Thomas Kuhn**, αυτό της τεκμηριωμένης ιατρικής.
- Το νέο παράδειγμα οφείλει να αντιμετωπίσει ένα **τεράστιο όγκο πληροφοριών** και επιστημονικών γνώσεων
- Αλλά και τις πολύπλοκες ανάγκες **αλλαγής της ιατρικής εκπαίδευσης και κλινικής πρακτικής**, πράγμα που σχετίζεται με το κόστος και την ποιότητα της περίθαλψης καθώς και τα αποτελέσματα αυτής.

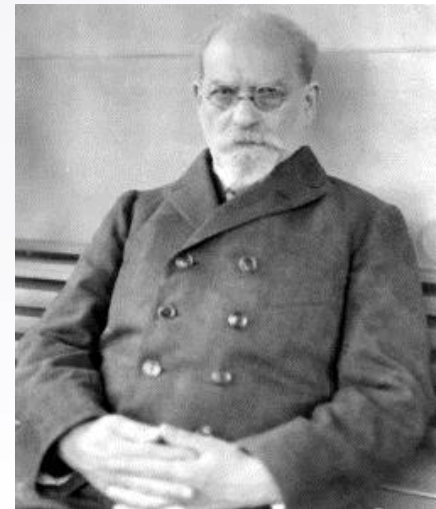
Thomas Kuhn (1922-1996)

Επίμετρο

- Η ΤΙ απαιτεί **πρόσθετες προσπάθειες και δεξιότητες** για τη διαχείριση και ενσωμάτωση του **ερευνητικού υλικού** (συστηματικές ανασκοπήσεις, μετα-αναλύσεις και τυχαιοποιημένες δοκιμασίες).
- Έχουν ήδη δημοσιευτεί **100.000 μετα-αναλύσεις με 1000 νέες ανά μήνα και 250.000 συστηματικές ανασκοπήσεις με 2500 ανά μήνα**, ενώ άνω των 10.000 έχουν αξιολογηθεί και ενσωματωθεί στη Cochrane Collaboration.
- Η **διαχείριση του μεγάλου όγκου πληροφοριών** ανάγεται σε μείζον πρόβλημα και η μεταφορά δομημένης και επεξεργασμένης πληροφορίας στο ιατρικό σώμα είναι αναγκαία.

Επίμετρο

- Αν είναι ζητούμενη η **κοινωνική πλευρά της ιατρικής** ώστε να αποδοθεί το βάρος που δικαιούται η φροντίδα και να ενσωματωθεί στη λογική της, μπορεί να βρεθεί υποστήριξη στην ΑΑ.
- Εξ αυτού, χρειάζεται ο **επανασχεδιασμός της ΤΙ σε μια ευρύτερη, πλουραλιστική και δημοκρατική προσέγγιση** με απαλλαγή από την αυταρχική θέση της.
- Ο **Edmund Husserl** υποστηρίζει ότι η παράδοση είναι η **αμνησία της προέλευσης (και των πηγών)** και διαμέσου αυτής η **καθίζηση σε κάποια ανάγνωση** της ΑΑ που φαίνεται να είναι η περίπτωση της ΤΙ με τον Cochrane.

Edmund Husserl 1859 –1938

Επίμετρο

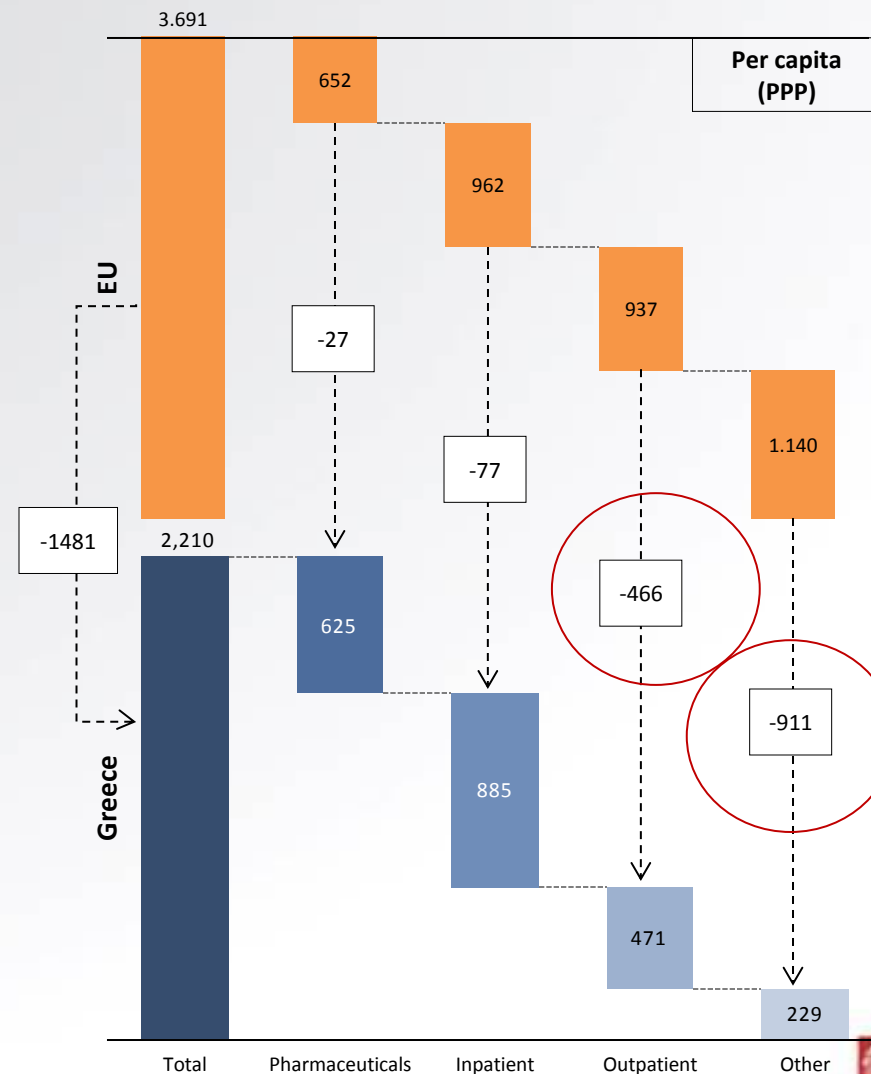
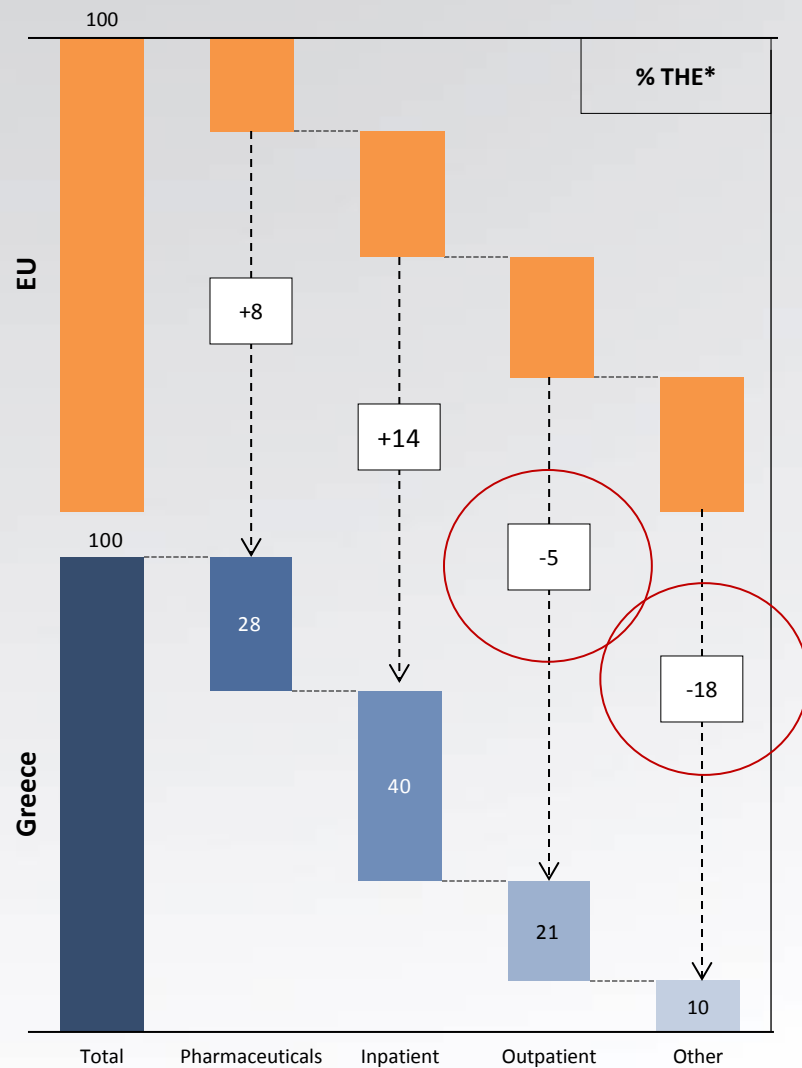
Στα πλαίσια αυτά, ο **βαθμός “επιστημονικότητας”** της ιατρικής **διαμέσου της ΤΙ ταυτίζεται με το βαθμό αυτοπεριορισμού της αποκλειστικά στη θεραπευτική πρακτική.**

Η κατάσταση αυτή δεν επισημαίνει ότι η ιατρική διαμέσου των ΤΕΔ και της ΤΙ οδηγείται σε μια **επιστημολογική διαδικασία αναζήτησης της αλήθειας** (ως επιστήμη) αλλά στη **συρρίκνωσή της ως κοινωνικής πρακτικής** διατήρησης και βελτίωσης της υγείας.

Επίμετρο

Σύνθεση δαπάνης υγείας (2015)

“...μου θύμισε έντονα το πρώτο μου εγχείρημα όταν σπούδαζα ιατρική στο Λονδίνο τη δεκαετία του 1930. Η **ιδέα της Εθνικής Υπηρεσίας Υγείας** δεν ήταν αυτό που μου προοαλούσε τον μεγαλύτερο ενθουσιασμό. Πρώτη στον κατάλογο ήταν η αντιφασιστική δράση (και κυρίως στην Ισπανία), αλλά και η Εθνική Υπηρεσία Υγείας ήταν σε υψηλή θέση. Θυμάμαι ότι επρόκειτο να γίνει κάποια συγκέντρωση για την πιθανότητα δημιουργίας μιας Εθνικής Υπηρεσίας Υγείας σε κάποιο προάστιο του Λονδίνου και αποφάσισα να πάω μόνος μου, με το δικό μου πανό (από τότε κιόλας δυσκολευόμουν να ενταχθώ σε οργανωμένες ομάδες).”

Μετά από αριετή σκέψη έγραψα το σύνθημά μου:

‘Κάθε αποτελεσματική θεραπεία πρέπει να είναι δωρεάν’

Βαθιά μέσα μου ένιωθα ότι αυτό ήταν απόλυτα σωστό, παρόλο που αμφιβάλλω πάρα πολύ αν θα μπορούσα να πω τι εννοούσα με το ‘αποτελεσματική’ ”.

Archibald Cochrane

ΕΘΝΙΚΗ
ΣΧΟΛΗ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ
ΥΓΕΙΑΣ
ΥΓΕΙΟΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΑΘΗΝΩΝ 1929 - 1994

Ευχαριστώ για την προσοχή σας....

jkyriopoulos@esdy.edu.gr
ioanniskyriopoulos@gmail.com